

POSTANOWIENIE

Dnia 18 marca 2021 roku

Sąd Okręgowy w Poznaniu II Wydział Cywilny Odwoławczy

w składzie:

Przewodniczący: Sędzia Anna Kulczewska-Garcia

Sędziowie: Ryszard Małecki

Małgorzata Radomska - Stęplewska

po rozpoznaniu w dniu 18 marca 2021 roku w Poznaniu

na posiedzeniu niejawnym

sprawy z wniosku (...) spółki z o.o w W.

przy udziale Z. U.

o stwierdzenie zasiedzenia służebności przesyłu

na skutek apelacji uczestnika

od postanowienia Sądu Rejonowego w Lesznie

z dnia 11 lutego 2020r.

sygn. akt I Ns 825/17

postanawia :

I. oddalić apelację;

II. zasądzić od uczestnika na rzecz wnioskodawcy kwotę 240 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym.

Małgorzata Radomska – Stęplewska Anna Kulczewska-Garcia Ryszard Małecki

UZASADNIENIE

Wnioskodawca (...) sp. z o.o. w W. wniósł o stwierdzenie nabycia przez zasiedzenie z dniem 22 listopada 2013 r. służebności przesyłu, na nieruchomości stanowiącej własność uczestnika Z. U., położonej w województwie (...), powiat (...), gmina L., miejscowość L., obejmującej działkę o numerze ewidencyjnym (...), dla której Sąd Rejonowy w Lesznie, (...) prowadzi księgę wieczystą o numerze (...).

Uczestnik wniósł o oddalenie wniosku.

Postanowieniem z dnia 11 lutego 2020 r., sygn. akt I Ns 825/17, Sąd Rejonowy w Lesznie w pkt. 1 stwierdził, że wnioskodawca (...) sp. z o.o. w W. nabył przez zasiedzenie z dniem 22 listopada 2013 r. służebność przesyłu, na nieruchomości stanowiącej własność uczestnika Z. U., położonej w województwie (...), powiat (...), gmina L., miejscowość L., obejmującej działkę o numerze ewidencyjnym (...), dla której Sąd Rejonowy w Lesznie, (...) prowadzi księgę wieczystą o numerze (...), polegającą na:

a) prawie swobodnego dostępu do posadowionego gazociągu niskiego ciśnienia DN150, w celu wykonywania prac budowlano - montażowych, eksploatacyjnych, konserwacyjnych i remontowych, wymiany i przebudowy urządzeń i przewodów gazowych oraz usuwania ewentualnych awarii sieci gazowej, w strefie eksploatacyjnej, tj. w obszarze wyznaczonym po obu stronach osi gazociągu o łącznej szerokości 1 m wzdłuż osi gazociągu (po 0,5 m licząc w każdą stronę od osi gazociągu);

b) ograniczeniu prawa każdorazowego właściciela do korzystania z nieruchomości obciążonej w strefie eksploatacyjnej, tj. w obszarze wyznaczonym po obu stronach osi gazociągu o łącznej szerokości 1 m wzdłuż osi gazociągu (po 0,5 m licząc w każdą stronę od osi gazociągu), w którym nie będzie podejmowana działalność mogąca mieć negatywny wpływ na trwałość i prawidłową eksploatację gazociągu,

w pkt. 2 zasądził od uczestnika na rzecz wnioskodawcy kwotę 537 zł tytułem zwrotu kosztów procesu, w pkt. 3 przyznał adwokatowi M. P. ze środków Skarbu Państwa - Sądu Rejonowego w Lesznie kwotę 240 zł plus VAT tytułem zwrotu kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej uczestnikowi z urzędu, a w pkt. 4 przyznał adwokatowi M. K. ze środków Skarbu Państwa - Sądu Rejonowego w Lesznie kwotę 240 zł plus VAT tytułem zwrotu kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej uczestnikowi z urzędu.

Podstawą postanowienia Sądu Rejonowego były następujące ustalenia faktyczne i wywód prawny :

Przez nieruchomość stanowiącą własność uczestnika położoną w województwie (...), powiat (...), gmina L., miejscowość L., ulica: (...), obejmującą działkę o numerze ewidencyjnym (...), dla której Sąd Rejonowy w Lesznie, (...) prowadzi księgę wieczystą o nr (...), przebiega gazociąg niskiego ciśnienia DN150 o dł. 26 m, stanowiący własność wnioskodawcy. Przedmiotowy gazociąg wybudowany został w 1983 r. i odebrany protokołem odbioru końcowego z dnia 22.11.1983 r. oraz protokołem z odbioru technicznego z dnia 28.09.1983 r. Inwestorem budowy był wówczas Urząd Miejski w L., ale sam gazociąg został zbudowany celem zapewnienia ludności dostaw gazu a tymi dostawami zajmował się poprzednik prawny wnioskodawcy.

Z. U. stał się właścicielem przedmiotowej nieruchomości, gdyż wchodziła ona w skład spadku po jego ojcu J. U.. Przed postawieniem gazociągu, którego sprawa dotyczy J. U. podpisał oświadczenie, w którym wyraził zgodę na przeprowadzenie gazociągu przez swoją posesję oraz dokonywanie okresowych kontroli gazociągu.

Wnioskodawca powstał w wyniku następujących przekształceń organizacyjnych jego poprzedników prawnych, będących w posiadaniu urządzeń gazociągu posadowionego na działce uczestnika. Zarządzeniem nr 10 (...) Dyrektora (...) z dnia 20.03.1973 r. powstało Przedsiębiorstwo Państwowe (...). Zarządzeniem nr 72 Ministra Górnictwa i Energetyki z dnia 31 grudnia 1975 r. utworzono Przedsiębiorstwo Państwowe (...) w P., które powstało na skutek połączenia kilku przedsiębiorstw państwowych w tym (...) Okręgowych Zakładów(...). Następnie zarządzeniem nr 14(...) Dyrektora (...) z dnia 22.01.1976 r. zakłady gazownicze L. i G. przekształcone zostały na wydziały terenowe (...) Zakładów (...) w P.. Następnie zarządzeniem nr 15 (...) Dyrektora (...) z dnia 11.02.1982 r. Przedsiębiorstwo Państwowe (...) w P. połączono z przedsiębiorstwami państwowymi (...) i (...)Okręgowe Zakłady(...), tworząc jedno przedsiębiorstwo państwowe. Zarządzeniem nr 15 Ministra Górnictwa i Energetyki z dnia 11.02.1982 r. zmieniono nazwę (...)Zakładów (...) w P. na (...) Zakłady (...). Przedmiotem działalności w/w przedsiębiorstwa było wytwarzanie, przetwarzanie, oczyszczanie, przesyłanie oraz rozdzielanie i dostarczanie gazu dla potrzeb przemysłu i na cele komunalno-bytowe, jak również produkcja i zbyty węglopochodnych. Dodatkowo przedsiębiorstwo to zajmowało się eksploatacją, remontami i konserwacją urządzeń produkcyjnych i przesyłowych. Zarządzeniem nr 56 Ministra Górnictwa i Energetyki z dnia 1 sierpnia 1982 r. utworzono przedsiębiorstwo państwowe (...) z siedzibą w W.. Z kolei zarządzeniem nr 14 (...) Dyrektora Przedsiębiorstwa Państwowego (...) z siedzibą w W. w ramach przedsiębiorstwa (...) utworzono Zakład pod nazwą (...) Okręgowy Zakład (...). Na podstawie aktu przekształcenia przedsiębiorstwa państwowego w spółkę akcyjną z dnia 21 października 1996 r. przedsiębiorstwo państwowe (...) z siedzibą w W. zostało przekształcone w jednoosobową spółkę akcyjną Skarbu Państwa, ze skutkiem od dnia wpisania spółki do rejestru handlowego. Spółce została nadana firma (...) Spółka Akcyjna z siedzibą w W.. W późniejszym czasie umową

przeniesienia własności oraz prawa użytkowania wieczystego w formie aktu notarialnego z dnia 18 stycznia 2008 r. (...) spółka z ograniczoną odpowiedzialnością nabył od (...) Spółki Akcyjnej z siedzibą w W. między innymi prawo własności gazociągu przebiegającego przez działkę gruntu wnioskodawcy. Z dniem 1 lipca 2013 r. na skutek połączenia (...) Sp. z o.o. z siedzibą w P. oraz (...) Sp. z o.o., (...) Sp. z o.o., (...) Sp. z o.o., (...) Sp. z o.o. oraz (...) Sp. z o.o. utworzono (...) sp. z o.o. z siedzibą w W.. Następnie z dniem 12 września 2013 r. zmianie uległa firma w/w spółki na (...) sp. z o.o. z siedzibą w W..

Przedmiotowy gazociąg wchodzi w skład majątku wnioskodawcy. Przed 31.12.2002 r. był on składnikiem majątku Oddziału (...) w P.. Wszedł on do majątku wnioskodawcy na skutek umowy dotyczącej przeniesienia aportu z 31.12.2002 r. oraz ww. umowy przeniesienia własności oraz prawa użytkowania wieczystego z 18.1.2008 r. W treści tej pierwszej umowy (...) S.A. w W. przeniosło z dniem 1.1.2003r. na rzecz spółki (...) sp. z o.o. wkład niepieniężny w postaci składników majątkowych stanowiących zorganizowane części przedsiębiorstwa tej pierwszej spółki, w skład którego wchodził m.in. Oddział (...) w P.. W dniu 1.7.2013r. doszło do połączenia tej ostatniej spółki z kilkoma innymi spółkami, w następstwie czego został utworzony wnioskodawca.

Począwszy od 22.11.1983 r. poprzednicy prawni wnioskodawcy a następnie sam wnioskodawca nieprzerwanie przez okres 30 lat korzystali z przedmiotowego gazociągu. Przy pomocy tego gazociągu był dostarczany gaz a w związku z jego użytkowaniem były wykonywane prace naprawcze i konserwacyjne. Gazociąg jako urządzenie przesyłowe stanowił pewną całość i nawet jeżeli na odcinku pod nieruchomości uczestnika nie były wykonywane takie prace to były one wykonywane na innych odcinkach gazociągu a pracownicy wnioskodawcy i jego poprzedników prawnych mogliby wykonywać prace na nieruchomości uczestnika w razie zaistnienia takiej potrzeby. W okresie 30 lat od rozpoczęcia użytkowania gazociągu przez poprzednika prawnego wnioskodawcy uczestnik ani jego ojciec nie zgłaszali wnioskodawcy ani jego poprzednikom prawnym żadnych zastrzeżeń dotyczących korzystania przez te podmioty z tego urządzenia.

W przypadku przedmiotowego gazociągu niskiego ciśnienia o średnicy DN 150, szerokość strefy eksploatacyjnej niezbędnej do właściwej eksploatacji gazociągu wynosi 1 m wzdłuż osi gazociągu, po 0,5 m od osi gazociągu w każdą stronę. Szerokość strefy eksploatacyjnej wynika z wewnętrznych korporacyjnych standardów wnioskodawcy w zakresie budowy i eksploatacji gazociągów. Wnioskodawca w zakresie ustalania wielkości pasa służebności przesyłu (pas eksploatacyjny) zobowiązany jest stosować się do „Zasad regulowania praw do nieruchomości, na których posadowione są dystrybucyjne sieci gazowe (...) sp. z o.o. oraz na których Spółka zamierza wybudować sieci gazowe”, będących załącznikiem do Zarządzenia nr 11/2016 Prezesa Zarządu z dnia 28 stycznia 2016 r. Zgodnie z pkt 7 w/w. dokumencie „Szerokość pasa służebności przesyłu, którego linia środkowa po bywa się z osią gazociągu powinna wynosić: dla gazociągów o ciśnieniu niskiego i średniego ciśnienia do 0,5 MPa o średnicy nominalnej oznaczonej symbolem „DN” - 1 m (po 0,5 m z obu stron osi gazociągu).

Potwierdzają to także wewnętrzne instrukcje obowiązujące u wnioskodawcy w tym przede wszystkim instrukcja pn. „Zasady eksploatacji sieci gazowej dystrybucyjnej” będąca załącznikiem do Zarządzenia nr 59 Dyrektora Oddziału P. z dnia 2 lipca 2015 r. wraz z Załącznikami nr 5. Ww. Zasady eksploatacji sieci gazowej na stronach 3-6 szczegółowo opisują na czym polega eksploatacja istniejących gazociągów niskiego ciśnienia, przy czym nie obowiązują odmienne zasady eksploatacji gazociągów w zależności od daty ich wybudowania. Zasadnicze różnice w eksploatacji gazociągów związane są z ich ciśnieniem oraz z szerokością. Z dokumentów tych wynika, iż eksploatacja wiąże się z wykonywaniem czynności nieinwazyjnych, pomiarowych, oględzinach oraz na zdalnym badaniu parametrów gazociągu oraz jego urządzeń, składowych. Dodatkowo większość czynności odbywa się raz na rok lub na 3 lata. Z kolei w Załączniku nr 5 do Zasad eksploatacji sieci gazowej, pod pozycją 220. jako pas eksploatacyjny dla gazociągów niskiego ciśnienia wskazuje się pas o szerokości 1 m wzdłuż osi gazociągu, po 0,5 m od osi gazociągu w każdą stronę.

Zasady eksploatacji sieci gazowej dystrybucyjnej zostały opracowane celem wykonywania przewidzianych prawem obowiązków operatora systemu dystrybucyjnego, wynikających z ustawy z dnia 10 kwietnia 1997 r. Prawo energetyczne. Ww. Zasady określają działania, środki, kompetencje i odpowiedzialności w celu realizacji procesu eksploatacji (tj. użytkowania i utrzymania) sieci gazowej dystrybucyjnej. Proces ten polega na doborze optymalnych

warunków technicznych i organizacyjnych mających na celu utrzymanie sieci gazowej dystrybucyjnej w stanie umożliwiającym dostawę gazu w sposób bezpieczny i ciągły przy zachowaniu obowiązujących wymagań jakościowych paliwa gazowego. W jego ramach wyróżnia się:

1. użytkowanie (obsługa) sieci,
2. utrzymanie pełnej sprawności technicznej sieci poprzez prowadzenie planowanych czynności: regulacji, nastaw, prób działania, pomiarów, przeglądów i konserwacji oraz poprzez usuwanie awarii,
3. remonty i modernizacje.

Dla prawidłowej eksploatacji przedmiotowego gazociągu wnioskodawca potrzebuje pasa eksploatacyjnego o szerokości 1 m wzdłuż osi gazociągu, leżącej po środku tego pasa.

Ewentualne prace naprawcze przy takiego typu gazociągach, jaki zlokalizowany jest na nieruchomości należącej do uczestnika przeprowadzane są zazwyczaj ręcznie przy pomocy łopaty, lub innego małego sprzętu, działania eksploatacyjne polegają natomiast na dokonaniu obchodów przez wyznaczone osoby raz na rok lub na 3 lata. Dla wykonywania tak pojętej służebności przesyłu wystarczająca jest strefa o szerokości 1 m.

Na podstawie tak ustalonego stanu faktycznego Sąd Rejonowy uznał, że powództwo zasługuje na uwzględnienie.

Sąd ten zaznaczył, że zgodnie z art. 305(4) k.c. do służebności przesyłu stosuje się odpowiednio przepisy o służebności gruntowej. Z kolei w myśl art. 292 k.c. służebność gruntowa może być nabyta przez zasiedzenie tylko w wypadku, gdy polega na korzystaniu z trwałego i widocznego urządzenia, a przepisy o nabyciu własności nieruchomości przez zasiedzenie stosuje się odpowiednio.

Stosownie zaś do treści art. 172 § 1 k.c. posiadacz nieruchomości nie będący jej właścicielem nabywa własność, jeżeli posiada nieruchomość nieprzerwanie od lat dwudziestu jako posiadacz samoistny, chyba że uzyskał posiadanie w złej wierze (zasiedzenie). Po upływie lat trzydziestu posiadacz nieruchomości nabywa jej własność, choćby uzyskał posiadanie w złej wierze (§ 2). Przy czym zgodnie z art. 176 § 1 k.c. jeżeli podczas biegu zasiedzenia nastąpiło przeniesienie posiadania, obecny posiadacz może doliczyć do czasu, przez który sam posiada, czas posiadania swego poprzednika. Jeżeli jednak poprzedni posiadacz uzyskał posiadanie nieruchomości w złej wierze, czas jego posiadania może być doliczony tylko wtedy, gdy łącznie z czasem posiadania obecnego posiadacza wynosi przynajmniej lat trzydzieści. Sąd Rejonowy zauważył, że w niniejszej sprawie wnioskodawca nie kwestionował tego, że jego posiadanie miało charakter posiadania w złej wierze. Nadto, jak wynika z uchwały Sądu Najwyższego z 16.5.2019r. (III CZP 110/18), wybudowanie urządzeń przesyłowych na gruncie osoby trzeciej za jej zgodą wyrażoną bez zachowania formy aktu notarialnego świadczy o złej wierze posiadacza służebności. W przedmiotowej sprawie ojciec uczestnika wyraził zaś taką zgodę w zwykłej formie pisemnej.

Następnie Sąd I instancji wskazał, że okoliczność tego rodzaju, że w procesie budowy gazociągu inwestorem nie był poprzednik prawny wnioskodawcy a Urząd Miejski w L. nie powodowała, że wnioskodawca i jego poprzednicy prawni nie mogli być posiadaczami urządzenia przesyłowego i z niego nie korzystać. Inwestor odebrał gazociąg w celu niezwłocznego przekazania go poprzednikowi prawnemu wnioskodawcy i zapewnienia mieszkańcom L. możliwości korzystania z energii gazowej. Już w protokole odbioru z 22.11.1983r. mowa jest o tym, że należy wykonać próbę szczelności gazociągu, dla której przeprowadzenia konieczne byłoby skorzystanie z tego gazociągu przez przedsiębiorcę przesyłowego. Przedmiotowy gazociąg stał się składnikiem przedsiębiorstwa przesyłowego i był nieprzerwanie użytkowany przez poprzedników prawnych wnioskodawcy a następnie przez samego wnioskodawcę.

Wnioskodawca wykazał, w ocenie Sądu Rejonowego, że przedmiotowy rurociąg wchodził w skład jego majątku. Przedkładając szereg dokumentów wykazał następstwo prawne po przedsiębiorstwie państwowym i kolejnych spółkach a z treści umowy wniesienia aportu wynika, że (...) S.A. w W. wniosła do majątku spółki (...) sp. z o.o.

wkład niepieniężny w postaci składników majątkowych stanowiących zorganizowane części przedsiębiorstwa tej pierwszej spółki, w skład którego wchodził m.in. Oddział (...) w P., którego składnikiem był przedmiotowy gazociąg. W dniu 1.7.2013r. doszło do połączenia tej ostatniej spółki z kilkoma innymi spółkami, w następstwie czego został utworzony wnioskodawca. Równocześnie jednak trzeba zwrócić uwagę na to, że dla oceny kwestii zasiedzenia nie ma kluczowego znaczenia to, czy wnioskodawca był właścicielem przedmiotowego urządzenia, ale to, czy z takiego urządzenia korzystał a ta okoliczność w ocenie Sądu I instancji nie budziła wątpliwości. Wynika to ze zgromadzonego materiału dowodowego a ponadto znajduje potwierdzenie w zasadach doświadczenia życiowego, gdyż energia gazowa jest dobrem, które jest dostarczane ludności nieprzerwanie od kilkudziesięciu lat a wnioskodawca i jego poprzednicy prawni byli monopolistami na rynku lokalnym.

Sąd Rejonowy zauważył, że do zasiedzenia służebności przesyłu nie jest konieczne posiadanie samoistne. W wyroku z dnia 31.05.2006 r. Sąd Najwyższy (IV CSK 149/05) podkreślił, że przy ocenie posiadania prowadzącego do zasiedzenia służebności trzeba mieć na względzie, iż zgodnie z art. 292 k.c. do nabycia służebności gruntowej przez zasiedzenie stosuje się przepisy o nabyciu własności nieruchomości przez zasiedzenie jedynie odpowiednio. Tym samym posiadania prowadzącego do nabycia służebności gruntowej przez zasiedzenie nie należy utożsamiać z posiadaniem prowadzącym do nabycia przez zasiedzenie własności nieruchomości. Przy ocenie posiadania prowadzącego do zasiedzenia służebności gruntowej chodzi o faktyczne korzystanie z gruntu w takim zakresie i w taki sposób, w jaki czyniłaby to osoba, której przysługuje służebność, władanie zaś w zakresie służebności gruntowej kwalifikuje się, zgodnie z art. 336 k.c. jako posiadanie zależne. Zatem władztwo wykonywane przez wnioskodawcę i jego poprzedników prawnych na nieruchomości uczestnika odpowiadało zakresowi służebności gruntowej przesyłu, a nie było jedynie władztwem prekaryjnym, polegało bowiem na wzniesieniu na gruncie trwałych i widocznych urządzeń do przesyłu paliwa gazowego oraz na korzystaniu z nich w tym celu a także w celu konserwacji i naprawy, co stanowiło przedmiot działalności przedsiębiorstwa. Było zatem wykonywane "dla siebie" w zakresie i w sposób, jaki odpowiadał służebności gruntowej przesyłu. Ponadto zgodnie z art. 352 §1 k.c. kto faktycznie korzysta z cudzej nieruchomości w zakresie odpowiadającym treści służebności, jest posiadaczem służebności. Warunkiem owego zasiedzenia jest zatem korzystanie przez przedsiębiorcę przesyłowego z trwałego i widocznego urządzenia. Nie ma więc przeszkód do uznania przedsiębiorcy, który korzysta z cudzej nieruchomości w zakresie odpowiadającym treści służebności przesyłu, a nie ma tytułu prawnego do władania tą nieruchomością, za posiadacza takiej służebności. Posiadanie przez przedsiębiorstwo państwowe urządzeń energetycznych oraz cudzej nieruchomości, na której zostały posadowione, jest posiadaniem w rozumieniu art. 352 k.c. i może prowadzić do zasiedzenia służebności gruntowej odpowiadającej służebności przesyłu (postanowienie SN z dnia 13.10.2011, sygn. akt V CSK 502/10).

W dalszej kolejności Sąd I instancji zauważył, że zgodnie z art. 176 § 1 k.c. doliczenie okresu posiadania poprzednika dopuszczalne jest jeżeli podczas biegu zasiedzenia nastąpiło przeniesienie posiadania. Sposoby pochodnego nabycia posiadania regulują przepisy art. 348-351 k.c. Na podstawie aktu przekształcenia przedsiębiorstwa państwowego w spółkę akcyjną z dnia 21.10.1996 r. przedsiębiorstwo państwowe zostało przekształcone w jednoosobową spółkę akcyjną - (...) Spółka Akcyjna z siedzibą w W., ze skutkiem od dnia wpisania spółki do rejestru handlowego. W późniejszym czasie umową przeniesienia własności oraz prawa użytkowania wieczystego w formie aktu notarialnego z dnia 18.01.2008 r. (...) spółka z ograniczoną odpowiedzialnością nabyła od (...) Spółki Akcyjnej z siedzibą w W. między innymi prawo własności gazociągu przebiegającego przez działki gruntowe uczestnika. Powyższa umowa może być uznana za dokument, w rozumieniu art. 348 zd. 2 k.c. stwierdzający, że doszło do przeniesienia posiadanego prawa w postaci służebności o treści odpowiadającej służebności przesyłu na działkach stanowiących własność uczestnika. W tym miejscu Sąd Rejonowy zaznaczył, iż w postanowieniu z dnia 13.06.2013 r. (IV CSK 672/12, Lex nr 1360293) Sąd Najwyższy stwierdził, że jeśli aktualnie służebność przesyłu posiada przedsiębiorca energetyczny, który powstał w wyniku przekształcenia przedsiębiorstwa państwowego, to nie musi doliczać czasu posiadania nieruchomości w zakresie odpowiadającym treści tej służebności przez przedsiębiorstwo państwowe po 1 lutym 1989 r., ponieważ zgodnie z zasadą kontynuacji rządząca przekształceniem osób prawnych, de iure przedsiębiorca energetyczny i przedsiębiorstwo państwowe to ten sam podmiot prawa. Natomiast jego poprzednikiem w posiadaniu był Skarb Państwa. Zgodnie bowiem z zasadą jednolitego funduszu własności państwowej (art. 128 k.c.) do 1 lutego 1989 r. przedsiębiorstwa państwowe, choć miały samodzielność prawną względem Skarbu Państwa (były osobami

prawnymi), to, zarządzały mieniem państwowym w imieniu i na rzecz Skarbu Państwa. Teoria ta obejmowała też posiadanie, a w konsekwencji to Skarb Państwa należało uznać za posiadacza nieruchomości w zakresie odpowiadającym treści służebności przesyłu, podczas gdy przedsiębiorstwo państwowe było tylko dzierżycielem. Z kolei w postanowieniu z dnia 24.05.2013 r. (V CSK 269/12) Sąd Najwyższy zwrócił uwagę, że zgodnie z art. 348 k.c. przeniesienie posiadania może nastąpić przez wydanie rzeczy - ponieważ posiadanie jest stanem faktycznym, więc jego przekazanie nie wymaga innej czynności niż faktyczna - następcą w posiadaniu jest ten komu posiadanie dobrowolnie przekazał poprzednik. Wydanie rzeczy może dotyczyć tylko sfery corpus, nie zaś animus. Nie jest następcą ten, kto wszedł w posiadanie wyzuwając z posiadania poprzedniego posiadacza lub kto objął rzecz, z której posiadania poprzedni posiadacz zrezygnował, a więc ten, kto uzyskał posiadanie w sposób pieiwoitny, nie zaś pochodny.

Sąd Rejonowy wskazał, że zasiedzenie przez wnioskodawcę służebności polegającej na prawie swobodnego dostępu do posadowionego gazociągu niskiego ciśnienia DN 150 w celu wykonywania prac budowlano - montażowych, eksploatacyjnych, konserwacyjnych i remontowych, wymiany i urządzeń i przewodów gazowych oraz usuwania ewentualnych awarii sieci gazowej, w strefie eksploatacyjnej tj. w obszarze wyznaczonym po obu stronach osi gazociągu o łącznej szerokości 1 m wzdłuż osi gazociągu (po 0,5 m licząc w każdą stronę od osi gazociągu) oraz ograniczeniu prawa kaźdoczesnego właściciela do korzystania z nieruchomości obciążonej w strefie eksploatacyjnej tj. w obszarze wyznaczonym po obu stronach osi gazociągu o łącznej szerokości 1 m wzdłuż osi gazociągu (po 0,5 m licząc w każdą stronę od osi gazociągu), w którym nie będzie podejmowana działalność mogąca mieć negatywny wpływ na trwałość i prawidłową eksploatację gazociągu, nastąpiło w dniu 22 listopada 2013 r. Wówczas bowiem upłynął termin 30-letni od rozpoczęcia nieprzerwanego użytkowania tego ruociągu przez wnioskodawcę i jego poprzedników prawnych.

Z protokołu odbioru końcowego z dnia 22.11.1983 r. jednoznacznie wynika, zdaniem Sądu Rejonowego, że przedmiotowy gazociąg oddany został do eksploatacji w dniu 22.11.1983 r. i od tego czasu nieprzerwanie jest eksploatowany przez kolejnych poprzedników prawnych wnioskodawcy, a od 1.07.2013 r. przez wnioskodawcę. Ponadto przedmiotowy gazociąg podlega okresowym kontrolom. Gazociąg niskiego ciśnienia DN150, stanowiący własność wnioskodawcy, przechodzący przez nieruchomość uczestnika był eksploatowany przez jego poprzedników prawnych w tym kolejne przedsiębiorstwa państwowe, powstałe w wyniku przekształceń organizacyjnych tych podmiotów, a od czasu komercjalizacji przedsiębiorstwa państwowego przez spółkę prawa handlowego przez niego samego. Okres zasiedzenia służebności o treści służebności przesyłu rozpoczął swój bieg na działkach, których sprawa dotyczy, najpóźniej w dniu 22.11.1983 r.

Sąd I instancji zauważył, że przesłanka widoczności urządzenia również należy uznać za spełnioną. Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 16.01.2013 r., sygn. akt II CSK 289/12 wyjaśnił, że spełnienie przesłanki widoczności urządzeń podziemnych podczas biegu terminu zasiedzenia nie wymaga aby widoczność urządzenia była na powierzchni gruntu. W tym przypadku wystarczającym jest, że kaźdoczesny właściciel nieruchomości ma zapewnioną możliwość uzyskania wiedzy o usytuowaniu na jego nieruchomości urządzenia przesyłowego. Jeżeli kaźdoczesny właściciel nieruchomości w toku biegu zasiedzenia miał wiedzę o zlokalizowaniu na niej gazociągu, to spełnienie przesłanki widoczności urządzenia wątpliwości budzić nie może. Jeżeli natomiast wystąpił brak takiej wiedzy u kolejnego właściciela, to należy przyjąć, że omawiana przesłanka jest spełniona, jeżeli urządzenie zostało tak oznakowane, że właściciel obiektywnie oceniając mógł i powinien taką wiedzę posiadać - magistrale przesyłowe są bowiem trwale oznakowane w terenie (§ 8 ust. 5 rozporządzenia Ministra Gospodarki z dnia 26 kwietnia 2013 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać sieci gazowe i ich usytuowanie). Z kolei w postanowieniu z dnia 6 lipca 2011 r. (I CSK 157/11) Sąd Najwyższy stwierdził, iż dla nabycia przez zasiedzenie służebności przesyłu nie jest niezbędne, by widoczne elementy trwałego urządzenia, będącego przedmiotem korzystania przez przedsiębiorcę przesyłowego, znajdowały się na nieruchomości, którą obciążać ma ta służebność. Jak wynika z wiedzy powszechnej sieci gazowe stanowią układ połączonych i współpracujących instalacji służących do przesyłania gazu, tj. obejmują podziemne gazociągi z naziemnymi częściami składowymi w postaci występujących co 10-20 km zespołów zaporowo spustowych i kolumn wydmuchowych zlokalizowanych przy skrzyżowaniach z drogami i liniami kolejowymi ale także stacje gazowe oraz tłocznie gazu. Nadto zgodnie z postanowieniem Sądu Najwyższego z dnia 26 lipca 2012 r. (II CSK 752/11) „widoczność

urządzenia musi być ujmowana szeroko i nie może stronić od specyficznej treści służebności, o którą w sprawie chodzi. Jeżeli z samej natury służebności wynika, że trwałe urządzenie, z którego uprawniony korzysta przebiega w całości lub w części pod powierzchnią ziemi, to uzależnienie dopuszczalności zasiedzenia służebności odpowiadającej treścią służebności przesyłu, od tego w jaki sposób na danym, konkretnym odcinku urządzenie zostało posadowione nie wytrzymałoby krytyki. W przedstawionych wyżej wypowiedziach. Sąd Najwyższy wielokrotnie eksponował element świadomości właściciela nieruchomości służebnej. W dawniejszej literaturze częstokroć posługiwano się na określenie trwałego urządzenia słowem, jawne", eksponując tym samym element świadomości właściciela nieruchomości służebnej. Jego wiedza wynikająca ze świadomości pobudowania urządzenia, fizycznej możliwości stwierdzenia obecności tego urządzenia oraz możliwości zapoznania się z mapami dokumentującymi jego przebieg, mogą w okolicznościach konkretnej sprawy wypełniać wymogi przewidziane w art. 292 KC dla nabycia służebności o treści odpowiadającej służebności przesyłu."

Powyższe okoliczności wskazują, że gazociąg stanowi urządzenie widoczne, a uczestnik oraz poprzedni właściciele nieruchomości wiedzieli o jego posadowieniu. Z kolei konieczny sposób korzystania z nieruchomości obciążonej służebnością przesyłu wynikał w sposób jednoznaczny z wewnętrznych instrukcji obowiązujących u wnioskodawcy, które zostały przytoczone we wcześniejszej części uzasadnienia a których brzmienie jest racjonalne. Pozwala ono zrealizować cel służebności bez nadmiernego obciążenia nieruchomości uczestnika.

W związku z tym Sąd Rejonowy uwzględnił wniosek.

Powyższy wyrok zaskarżył w całości uczestnik, zarzucając Sądowi I instancji :

1. sprzeczność istotnych ustaleń faktycznych Sądu I Instancji z zebrany w sprawie materiałem dowodowym, polegającą na błędnym przyjęciu, iż:

- gazociąg przebiegający przez nieruchomość stanowiącą własność uczestnika wchodził w skład majątku poprzedników wnioskodawcy już od 22.11.1983 r.,
- począwszy od 22.11.1983 r. poprzednicy prawni, a następnie wnioskodawca nieprzerwanie przez okres 30 lat byli posiadaczami urządzenia przesyłowego i z niego korzystali,
- dokonywane były okresowe kontrole gazociągu przez poprzedników wnioskodawcy i wnioskodawcę,
- przesłanka widoczności trwałego urządzenia została spełniona

2. naruszenie przepisów postępowania, które mogło mieć wpływ na wynik sprawy, tj. art. 233 § 1 k.p.c. przez dowolną, sprzeczną z zasadami logiki i doświadczenia życiowego ocenę materiału dowodowego, w szczególności protokołu odbioru końcowego z dnia 22.11.1983 r., aktu notarialnego z dnia 18 stycznia 2008 r. oraz zeznań uczestnika i przyjęcie, że zostały spełnione przesłanki do zasiedzenia służebności przesyłu.

Na podstawie tak sformułowanych zarzutów apelujący wniósł o :

1. zmianę zaskarżonego postanowienia i oddalenie wniosku o zasiedzenie służebności przesyłu oraz zasądzenie od wnioskodawcy na rzecz uczestnika kosztów postępowania według norm przepisanych za postępowanie przed Sądem I instancji,
2. zasądzenie od wnioskodawcy na rzecz uczestnika kosztów postępowania według norm przepisanych za postępowanie przed Sądem II instancji,
3. zasądzenie na rzecz pełnomocnika z urzędu kosztów pomocy prawnej udzielonej uczestnikowi z urzędu w postępowaniu przed Sądem II instancji, nie pokrytych nawet w części.

W odpowiedzi na apelację wnioskodawca wniósł o oddalenie apelacji oraz o zasądzenie od uczestnika postępowania na rzecz wnioskodawcy kosztów postępowania apelacyjnego przed Sądem II instancji, w tym kosztów zastępstwa adwokackiego według norm przepisanych.

Sąd zważył, co następuje :

Apelacja była bezzasadna.

Sąd Rejonowy prawidłowo ustalił stan faktyczny sprawy, a ustalenia te Sąd Okręgowy podziela i na podstawie art. 382 k.p.c. uznaje za własne. Dotyczy to także sposobu wykładni i zastosowania w sprawie prawa materialnego. Zarzuty uczestnika skierowane wobec podstawy faktycznej i prawnej orzeczenia Sądu I instancji nie zasługują na podzielenie.

W pierwszej kolejności apelujący zakwestionował ustalenie Sądu I instancji, zgodnie z którym gazociąg przebiegający przez nieruchomości uczestnika wszedł w skład majątku poprzedników prawnych wnioskodawcy wobec czego nie sposób uznać aby wnioskodawca poczynając od dnia 22 listopada 1983 r. był posiadaczem urządzeń i nieprzerwanie przez okres 30 lat korzystał z nich. W ocenie apelującego protokół odbioru końcowego z dnia 22 listopada 1983 r. świadczy jedynie o zakończeniu inwestycji, jaką była budowa gazociągu, a nie potwierdza, że od tej daty gazociąg był już użytkowany przez poprzedników prawnych wnioskodawcy.

Sąd Okręgowy nie podziela stanowiska skarżącego. W aktach sprawy znajdują się trzy dokumenty dotyczące zakończenia realizacji przedmiotowej inwestycji i przekazania jej w użytkowanie poprzednikom prawnym wnioskodawcy. Pierwszym z tych dokumentów jest protokół odbioru gazociągu z dnia 28 września 1983 r. (k. 16-16v) przez Komisję, w skład której weszli, obok przedstawicieli inwestora (Urząd Miejski L.) także przedstawiciele ówczesnego (...) Zakładów(...) w P. (...). Dokument ten potwierdza fakt realizacji inwestycji. W jego treści znajduje się przy tym wzmianka, że „do chwili przekazania obiektu przez inwestora w majątek (...) odpowiedzialność za stan techniczny przejmuje Generalny wykonawca/Inwestor”. Stwierdzenie to implikuje wniosek, że choć inwestorem w zakresie przedsięwzięcia polegającego na budowie gazociągu był Urząd Miasta L., to przedmiotowy gazociąg miał być przekazany w zarząd (...). Kolejny dokument – protokół odbioru końcowego z dnia 22 listopada 1983 r. (k. 15-15v) zawiera stwierdzenie w pkt. III, że obiekt wymieniony w pkt. 1 (gazociąg) uważa się za odebrany i przekazany do zabezpieczenia użytkownikowi. W świetle tego co powiedziano wyżej, nie może być wątpliwości, że użytkownikiem tym był właśnie (...). Zarazem w treści tego dokumentu w pkt. II.5 wskazano, że gazociąg został warunkowo dopuszczony do eksploatacji. Przyjąć zatem należy, że dokument ten potwierdza nie tylko fakt zakończenia inwestycji w znaczeniu budowlanym, ale także rozpoczęcie eksploatacji przedmiotowego gazociągu, co ma wpływ na określenie początkowego terminu biegu zasiedzenia. To, że rozpoczęcie eksploatacji przedmiotowego gazociągu miało charakter warunkowy, nie zmienia faktu, iż eksploatacja gazociągu się rozpoczęła i rozpoczęto dostawę gazu dla odbiorców końcowych. Gazociąg z tą chwilą był zatem użytkowany. Wskazać wreszcie należy na trzeci dokument (k. 98-98v), tj. protokół zdawczo-odbiorczy środka trwałego, podpisany przez przedstawiciela (...) Okręgowego Zakładu (...) w P. (...), stanowiącego wewnętrzną jednostkę organizacyjną przedsiębiorstwa państwowego (...) (por. wykaz jednostek organizacyjnych k. 39). Dokument ten, sporządzony w dniu 23 listopada 1983 r., stwierdza fakt przekazania wybudowanego gazociągu na rzecz (...) Okręgowego Zakładu (...). Biorąc zatem pod uwagę wszystkie trzy omówione wyżej dokumenty nie może budzić wątpliwości, iż z dniem 22 listopada 1983 r. przedmiotowy gazociąg został przekazany do majątku ówczesnego przedsiębiorstwa państwowego (...), którego jednostką organizacyjną stanowił (...) Okręgowy Zakład (...) oraz, że od tego momentu nastąpiło korzystanie z urządzeń gazowych przez poprzedników prawnych wnioskodawcy.

Zarzut apelującego, iż przedłożone przez wnioskodawcę dokumenty nie były wystraszające do uznania, iż przedmiotowy gazociąg wszedł do majątku wnioskodawcy był chybiony. Z powołanych wyżej dokumentów wynika w sposób jednoznaczny, iż gazociąg został przekazany przez ówczesny Urząd Miejski w L. w posiadanie oraz do majątku poprzednika prawnego wnioskodawcy. Pozostałe dokumenty przedstawione przez wnioskodawcę były natomiast wystarczające do uznania, iż gazociąg wszedł w skład majątku samego wnioskodawcy. Zgodzić się należy z apelującym, iż w aktach sprawy brak aktu notarialnego z dnia 18 stycznia 2008 r. dotyczącego przeniesienia

własności oraz prawa użytkownika wieczystego na rzecz wnioskodawcy, a fakt ten wynikał jedynie z twierdzeń samego wnioskodawcy. Przedłożone jednak przez wnioskodawcę dokumenty potwierdzają prawidłowość ustaleń Sądu Rejonowego, iż gazociąg wszedł do majątku wnioskodawcy. Wynika z nich, że przedmiotowy gazociąg wszedł w skład majątku przedsiębiorstwa państwowego (...), które aktem notarialnym z dnia 21 października 1996 r. (k. 40 i n.) zostało skomercjalizowane. Następnie składniki majątkowe tego przedsiębiorstwa, stanowiące jego zorganizowaną część, zostały wniesione aportem do spółki (...) Sp. z o.o. z siedzibą w P., na mocy aktu notarialnego z dnia 31 grudnia 2002 r. (k. 55 i n.). Ta ostatnia spółka, po zmianach nazwy, została ostatecznie przejęta przez wnioskodawcę (por. odpis zupełny k. 91-97v). Prowadzi to zatem do wniosku, że wnioskodawca, a wcześniej jego poprzednicy prawni, posiadali służebność będącą przedmiotem sporu na nieruchomości nieprzerwanie od dnia 22 listopada 1983 r.

Apelujący zarzucił także Sądowi Rejonowemu, iż ten błędnie ustalił, że na nieruchomości uczestnika miały miejsce okresowe kontrole. Wskazać jednak należy, że Sąd Rejonowy nie ustalił tej okoliczności. Wskazał jedynie (k. 227v), że gazociąg jako urządzenie przesyłowe stanowi pewną całość i nawet jeśli na nieruchomości uczestnika nie były wykonywane prace naprawcze i konserwacyjne to były one wykonywane na innych odcinkach gazociągu, a pracownicy mogliby wykonywać prace na nieruchomości uczestnika w razie zaistnienia takiej potrzeby. Ustalenia Sądu Rejonowego nie dają zatem podstaw do przyjęcia, jakoby Sąd Rejonowy zakwestionował wiarygodność wyjaśnień uczestnika i przyjął, że na nieruchomości uczestnika były prowadzone prace naprawcze bądź konserwacyjne dotyczące znajdującego się tam gazociągu. Natomiast w ocenie Sądu Okręgowego ustalenie w tym zakresie Sądu Rejonowego uznać należało za prawidłowe przy uwzględnieniu charakteru prowadzonej przez wnioskodawcę i jego poprzedników prawnych działalności oraz doświadczenia życiowego. Z materiału dowodowego sprawy wynika, iż od początku lat 80-tych gazociąg posadowiony na nieruchomości uczestnika jest wykorzystywany przez przedsiębiorstwa gazowe. Korzystanie z gazociągu niewątpliwie łączy się z koniecznością cyklicznych kontroli i monitorowania jego stanu z uwagi na bezpieczeństwo ludzi i mienia. Zarówno zatem ojciec uczestnika jak i sam uczestnik musieli liczyć się z koniecznością prowadzenia na ich nieruchomości prac naprawczych i konserwacyjnych związanych z użytkowaniem urządzeń przesyłowych.

Zarzut, iż uczestnik nie miał żadnej wiedzy odnośnie tego, że przez jego nieruchomość biegnie gazociąg, w związku z czym nie została spełniona przesłanka widoczności urządzenia przesyłowego był chybiony. Zarzut ten należy zakwalifikować jako zarzut naruszenia przepisów prawa materialnego, tj. art. 292 k.c. Zgodnie z tym przepisem, odpowiednio stosowanym do służebności przesyłu na mocy art. 305⁴ k.c., służebność gruntowa może być nabyta przez zasiedzenie tylko w wypadku, gdy polega na korzystaniu z trwałego i widocznego urządzenia. Przepisy o nabyciu własności nieruchomości przez zasiedzenie stosuje się odpowiednio. Jak jednak wskazuje się na tle tego przepisu, w regulacji art. 292 k.c. ustawodawca posłużył się pojęciem „widocznego urządzenia”, a nie „urządzenia naziemnego”. Omawiane unormowanie nie wymaga więc, aby widoczność urządzenia była na powierzchni gruntu. Urządzenie powinno stanowić dla właściciela wyraźne ostrzeżenie przed działaniem podmiotu, który korzystając z urządzenia przesyłowego umiejscowionego w gruncie może doprowadzić do uzyskania odpowiedniej służebności gruntowej i z tego względu należy przyjąć, że w wypadku urządzenia podziemnego, każdorazowy właściciel nieruchomości powinien mieć zapewnioną możliwość uzyskania wiedzy o usytuowaniu na jego nieruchomości urządzenia przesyłowego. Jeżeli każdorazowy właściciel nieruchomości w toku biegu zasiedzenia miał wiedzę o zlokalizowaniu na niej gazociągu, to spełnienie przesłanki widoczności urządzenia wątpliwości budzić nie może. Jeżeli natomiast wystąpił brak takiej wiedzy u kolejnego właściciela, to należy przyjąć, że omawiana przesłanka jest spełniona, jeżeli urządzenie zostało tak oznakowane, że właściciel obiektywnie oceniając mógł i powinien taką wiedzę posiadać (tak Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 16 stycznia 2013 r., II CSK 289/12, Legalis). Decydujące zatem dla przyjęcia „widoczności” urządzenia i w konsekwencji możliwości jego zasiedzenia jest stan świadomości właściciela nieruchomości co do posadowienia na niej urządzeń przesyłowych. Sam uczestnik w swych wyjaśnieniach wskazywał (k. 215-215v), iż takiej świadomości nie miał. Tym niemniej nie ulega wątpliwości, iż taką świadomość miał jego ojciec, skoro jak wynika z oświadczenia na k. 17, wyraził on zgodę na przebieg linii gazowej przez jego nieruchomość. Przedmiotową okoliczność potwierdzają również pismo Urzędu Miasta L. z dnia 23 listopada 2017r. odnośnie przeprowadzonego w 1983 r. pomiaru inwentaryzacyjnego przedmiotowego gazociągu (k. 99) czy też kopia mapy wskazująca na przebieg gazociągu (k. 18-18v). W ocenie Sądu Okręgowego uczestnik, wskutek śmierci ojca, wszedł w drodze dziedziczenia

w prawnomajątkową sytuację zmarłego. Należy bowiem zwrócić uwagę, że w doktrynie wskazuje się (por. Kodeks cywilny. Komentarz, red. prof. ucz. UW dr hab. Konrad Osajda, Rok 2020, Komentarz do art. 922 k.c., Legalis), że wbrew literalnemu brzmieniu art. 922 k.c. dziedziczeniu podlegają nie tylko prawa i obowiązki spadkodawcy, ale także sytuacje prawne, w których pozostawał on w chwili swojej śmierci. Jest to niezależne od tego, czy takie sytuacje prawne są dla spadkobierców korzystne (np. bieg na ich rzecz terminów zasiedzenia), czy też mogą powodować uszczuplenie ich majątku (np. bieg na ich niekorzyść terminów zasiedzenia, przedawnienia lub wypowiedzenia). Sytuacje prawne są regulowanymi przez hipotezy norm prawnych stanami faktycznymi, w których pozostawał spadkodawca w chwili swojej śmierci, a z których wynikały dla niego lub mogły wynikać skutki prawne, określone w dyspozycji tej normy. Jeżeli więc określony stan faktyczny, w którym znajdował się w chwili swojej śmierci spadkodawca, określały hipotezy norm prawnych w związku z faktami prawnymi, które były w nich określone, a już nastąpiły, to skutki prawne, które dyspozycja takiej normy wyznaczała, będą po śmierci spadkodawcy wyznaczane w taki sam sposób jego spadkobiercom. Innymi słowy, skutki prawne faktów prawnych określonych w hipotezie norm prawnych będą takie same dla spadkobierców, jakie byłyby dla spadkodawcy, gdyby żył.

Biorąc to pod uwagę zauważyć należy, że stan świadomości ojca uczestnika co do przebiegu przez nieruchomości linii przesyłowej i związane z tym skutki prawne, stają się wiążące także dla uczestnika. Uczestnik na skutek dziedziczenia wstąpił bowiem w prawnomajątkową sytuację zmarłego ojca. Dotyczy to także wiedzy ojca uczestnika na temat znajdujących się na nieruchomości linii przesyłowych. Stan faktyczny – w postaci stanu świadomości spadkodawcy – którego dotyczy norma z art. 292 k.c. w zw. z art. 305⁴ k.c. rodzi bowiem określone w niej skutki prawne także na rzecz uczestnika jako spadkobiercy. W rezultacie zarzut naruszenia art. 292 k.c. poprzez przyjęcie przez Sąd Rejonowy, iż przesłanka widoczności trwałego urządzenia została spełniona był chybiony.

Wobec powyższego apelacja uczestnika w braku uzasadnionych podstaw była bezzasadna i podlegała oddaleniu na podstawie art. 385 k.p.c., o czym Sąd Okręgowy orzekł w pkt. I.

O kosztach postępowania orzeczono w pkt. II postanowienia na podstawie 520 §2 k.p.c. w zw. z art. 391 §1 k.p.c. uznając, iż interesy uczestników były sprzeczne. Na koszty te składały się koszty zastępstwa procesowego w kwocie 240 zł (§5 pkt. 3 w zw. z §10 ust. 1 pkt. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie opłat za czynności adwokackie z dnia 22 października 2015 r., Dz.U. z 2015 r. poz. 1800 ze zm.).

Małgorzata Radomska-Stęplewska Anna Kulczewska-Garcia Ryszard Małecki